

Kur'anın mucize olan îcazına örnek olarak Bediüzzaman, Rûm Sûresinin 17-27. ayetlerini veriyor; bu bölümü inceleyebilir miyiz?

Elhak: Rûm suresi 17. âyetten başlayıp, 27. âyete kadar altı defa “**O'nun âyetlerindedir... O'nun âyetlerindedir...**” ile ardarda serdedilen deliller, bir mücevherat silsilesidir, bir nur silsilesidir, bir i'caz silsilesidir, mucizane bir vecizlik silsilesidir. Kalp istiyor ki, şu definelere gizli olan elmasları göstereyim. Fakat ne yapayım makam kaldırmıyor. Başka vakte talik edip, o kapıyı şimdi açmıyorum.

Biz bu kısımda meşhur müfessir Beydâvi'den ilgili kısmın tefsirine kısaca bakacağız.
Şöyle ki:

قَسْبَحَانَ اللّٰهِ جِيْنَ تُمْسُوْنَ وَجِيْنَ تُصِيْحُوْنَ

17. “Öyle ise akşama girdiğinizde, sabaha kavuştuğunuzda Allah'ı tesbih edin.”

وَلَهُ الْحَمْدُ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ

18. “Göklerde ve yerde hamd O'na mahsustur.”

de girdiğinizde vaktine öğle ve sonunda Gündüzün” وَجِيْنَ تُطْهَرُوْنَ وَعَشِيًّا (Allah'ı tesbih edin).”

Âyet, “**bu vakitlerde Allahı tenzih edin ve O'na hamd ü senada bulunun**” manasında bir ihbardır.(1)

Bu vakitlerin özellikle nazara verilmesi, bu vakitlerde Allahın kudretinin daha zâhir görülmesinden ve nimetlerinin yenilenmesindedir.

Veya âyetten murat şudur: Bu vakitlerde meydana gelen “**konuşan şahitler**”, Allah'ın münezzehiyetine ve gök ve yer ehlinden temyiz gücüne sahip olanların hamdine layık olduğuna delâlet eder.(2)

Âyette tesbihin akşam ve sabah için özel olarak tahsisi, bu iki vakitte kudret ve azamet eserlerinin çok açık olmasındandır.

Hamdin gün sonuna ve ortasına tahsisi, nimetlerin yenilenmesinin o iki vakitte daha zâhir olmasındandır.

Ancak bu iki vaktin diğer iki vakte atfedilmesi de caizdir. Bu durumda “Göklerde ve

verde hamd O'na mahsustur” kısmı, bir cümle-i mu'teriza yani ara cümle olur.

İbnu Abbastan şöyle nakledilir: Âyet, beş vakit namazı cem eder. “Akşama girdiğinizde” ifadesi, akşam ve yatsı namazlarına, “sabaha kavuştuğunuzda” ifadesi sabah namazına, “aşıyyen” ifadesi ikindi namazına, “öğle vaktine girdiğinizde” ifadesi de öğle namazına işaret eder.

Bundan dolayı Hasan-ı Basri âyetin Medenî olduğunu iddia etti. Ona göre Mekke'de namaz iki rekât olup herhangi bir zamanda kılınabiliyordu. Beş vakit şeklinde farz olması Medinededir. Ekser âlimler ise, beş vakit namazın Mekke'de nazil olduğunu söylerler.

Hız. Peygamber'den şöyle nakledilir: “Her kim bolca sevap almak isterse “Öyle ise akşama girdiğinizde, sabaha kavuştuğunuzda Allah'ı tespih edin...” âyetini okusun.”

Keza, yine O'ndan şöyle rivayet edilir:

“Her kim sabaha girdiğinde bu âyeti okursa gece kaçırdıklarını telâfi eder. Her kim de akşama bu âyeti okursa gündüz kaçırdıklarını telâfi eder.”

يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ

19. “O, ölüden diri çıkarır.”

Mesela insanı nutfeden, kuşu yumurtadan çıkarır.

“çıkartır ölü diriden Ve” وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ

İnsan ve kuştan da nutfe ve yumurta çıkarır.

Veya hayatın peşinde ölüm gelir. Ve ölümü hayat takip eder.

“diriltir arzı sonra ölümünden Ve” وَبُخِيَ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا

Arzı da kupkuru iken bitkilerle hayatlandırır.

“çıkartılacaksınız böyle işte de Sizler” وَكَذَلِكَ تُخْرَجُونَ

İşte, kabirlerinizden de böyle çıkartılacaksınız. Çünkü bu da, ölümün peşinde hayatın gelmesidir.

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ

20. “Sizi topraktan yaratması, O'nun âyetlerindedir.”

Çünkü insanın aslı toprağa dayanır.

(çoğalıp) olmuş beşer ,ki gördünüz de bir Sonra” ثُمَّ إِذَا أَنْتُمْ بَشَرٌ تَنْشُرُونَ ” yayılıyorsunuz.”

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا

21. “Kendileriyle sükûnet bulmanız için nefislerinizden eşler yaratması O'nun âyetlerindedir.”

Âyetten murat, kadınların başka bir cinsten değil de, erkekle aynı cinsten olmalarıdır.

Böyle olması, onlara meyletmeniz, kendilerine ülfet etmeniz içindir. Çünkü aynı cinsten olmak birbirine meyletmeye sebeptir. Farklı cinsten olmak ise, birbirinden uzak olmaya yol açar.

“.koydu merhamet ve sevgi bir aranıza ,O Ve” وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً ”

Bundan murat kadın ve erkek veya genel anlamda insan cinsinin fertleridir.

İki taraf, hayvanlardan farklı olarak sadece cinsel beraberlik hâlinde değil, maişet meselelerinde de bir ve beraber olurlar, aralarında sevgi ve merhamet vardır.

Veya şöyle de bakılabilir: İnsanın hayatını devam ettirmesi, birbirlerini tanımaya ve birbirlerine yardım etmeye bağlıdır. Bu ise, karşılıklı sevgi ve merhameti gerektirir.

Denildi ki: Âyette geçen sevgi, cinsel beraberlikten; rahmet ise **“Tarafımızdan bir rahmet...”**(3) âyetinde olduğu gibi, çocuktan kinayedir.

İِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ” için kavim bir düşünecek bunda ki Şüphesiz” nice âyetler vardır.”

Onlar düşünürler ve bunlarda olan hikmetleri bilirler.

وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ وَأَلْوَانِكُمْ

22. “Göklerin ve yerin yaratılması, dillerinizin ve renklerinizin farklı olması O'nun âyetlerindedir.”

Dillerin farklılığından murat, her milletin farklı diller konuşmasıdır. Allah bu dillerin esasını ilham etmiş ve insanları farklı dillerle konuşmaya muktedir kılmıştır.

Veya bundan murat her insanın farklı konuşmasıdır. Çünkü neredeyse aynı keyfiyette konuşan iki kişiye rastlamak mümkün değildir.

Renklerin farklılığından murat, siyah ve beyaz gibi ırklardır.

Veya insanların azalarının şekil ve görünümünün farklı farklı olmalarıdır. Böylece insanlar arasında birbirinden ayrı olmak ve birbirini tanımak tahakkuk eder. Hatta ikizler arasında bile birini diğerinden ayırt edecek çok noktalar vardır. Hâlbuki her ikisinin yaratılış maddeleri, içinde buldukları sebepler ve karşılaştıkları durumlar birbirine benzemektedir.

“İnّ فی ذلك لآیاتٍ للعالمینّ” **“vardır âyetler nice için bilenler bunda ki Şüphesiz”**

Âlim olanlara bu âyetler gizli kalmaz. Şu âyet de bunu teyid etmektedir:

“İşte bu temsilleri biz insanlar için getiriyoruz. Onları ancak âlimler anlarlar.”(4)

وَمِنْ آيَاتِهِ مَنَامُكُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَابْتِعَاؤُكُمْ مِنْ قَضَاهِ

23. “Gece ve gündüzde uyumanız ve lütfundan nasip aramanız da O'nun âyetlerindedir.”

İnsanın hem gece, hem de gündüz uyuması, ruhun kuvvelerinin istirahati ve tabîî kuvveleri takviye etmek içindir.(5)

Bu durumda, **“lütfundan nasip aramanız...”** kısmı da gece-gündüz rızık aramayı ifade eder.

Veya şöyle de mana verilebilir: **“Gece uyumanız, gündüz de O'nun lütfundan rızık aramanız O'nun âyetlerindedir.”**

Bu durumda her iki zaman ve her iki fiil arasında belli bir tertib vardır. Bu şekilde ifade edilmesi, bu zamanlardan her biri her ne kadar bu fiillerden biri için tahsis edilmişse de, ihtiyaç anında diğer fiile de elverişli olduğunu gösterir.(6)

Bu konuda gelen diğer âyetler bu manayı teyid eder.

İnّ فی ذلك لآیاتٍ لقومٍ یسمعونّ” **“İçin kavim bir dinleyecek bunda ki Şüphesiz”** **nice âyetler vardır.”**

Anlamak ve ibret almak için dinleyenlere, bunda âyetler vardır. Çünkü bundaki hikmet gayet açıktır.

وَمِنْ آيَاتِهِ يُرِيكُمْ الْبَرْقَ حَوًّا وَطَمَعًا

24. “Korku ve umut olarak size şimşegi göstermesi O'nun âyetlerindedir.”

Seferde olan şimşegi görünce korkar, mukîm olan ise, yağmur yağacak diye sevinir.

de indirir su bir gökten ,O Ve” وَيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَيُحْيِي بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ” onunla ölümünden sonra yeryüzüne hayat verir.”

Arz, kupkuru bir hâlde iken, Allah gökten indirdiği su ile bitkiler bitirir, böylece yeryüzünü hayatlandırır.

İN فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِّعَوْمٍ يَعْقِلُونَ ” için kavim bir kullanan aklını bunda ki Şüphesiz” nice âyetler vardır.”

İşte bunda, bunun sebeplerini ve meydana geliş keyfiyetini araştırmak suretiyle aklını kullananlar için âyetler vardır. Onlar, bunları araştırarak Saniin kudret ve hikmetinin kemâlini anlarlar.

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ تَقُومَ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ بِأَمْرِهِ

25. “Sema ve arzın emriyle durması da O'nun âyetlerindedir.”

Gökler ve yerin bu şekilde durmaları Allahın onları kudret eliyle tutmasıylaadır. Yoksa gözle görülür bir şekilde onları tutan bir şey bulunmamaktadır. Allah, her biri için belli mekânlar belirlemiş ve onları bu şekilde yapmayı irade etmiştir.

Âyetteki “emriyle durması”, Allahın kudretinin kemâlini ve alete muhtaç olmayışını daha etkin bir şekilde anlatmak içindir.

ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً مِنَ الْأَرْضِ إِذَا أَنْتُمْ تَخْرُجُونَ ” zaman çağırdığı çağırışla bir Sonra” bir de bakarsınız ki yerden diriltilip çıkarılıyorsunuz.”

Yani, göklerin ve yerin O'nun emriyle ayakta durması ve sonra **“Ey ölüler! Çıkınız!”** demek suretiyle bir davetle sizi çağırdığında kabirlerinizden çıkmanız O'nun âyetlerindedir.

Bundan murat, bir şeye çağrılan neferin, o davete hiç tereddüt etmeden sür'atle icabet etmesi gibi, ilâhî irade karşısında eşyanın tam bir itaatle emirber nefer hükmünde olduğunu anlatmaktır.

Âyetteki **“sonra”** ifadesi,

- Ya zaman itibarıyla bir tertibi,

- Veya onda olan şeyin büyüklüğünü anlatmak içindir.

وَلَهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ

26. “Göklerde ve yerdekilerin hepsi yalnızca O'na âittir.”

كُلٌّ لَهُ قَائِمُونَ ”.eğmektedirler boyun na'O Hepsi”

Göklerde ve yerde olanların hepsi O'nun kendilerinde tasarrufta bulunmasına boyun eğler, imtina edip kaçınmazlar.

وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ

27. “Başlangıçta yaratmayı yapan, sonra onu iade edecek olan O’dur.”

Onlara, ölümlerinden sonra yeniden hayat verir.

“kolaydır daha na’O ,Bu” وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ

Bu ifade, insanların kudretine ve usullerine kıyasladır. Yoksa Allah için “daha kolay” yoktur, hepsi kolaydır. Hatta bundan dolayı zamiri mahlûkata râci kılanlar da oldu. Yani, “yeniden iâde etmek, mahlukâta nisbetle daha kolaydır.”

Denildi ki: Burada ism-i tafdîl değil, “kolaydır” manası vardır.

mesel yüce en yerde ve Göklerde” وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ O’nundur.”

En yüce mesel O’na aittir. O’ndan başkası için O’na denk veya O’na yakın bir vasıf söz konusu değildir.

Burada medar-ı bahs olan en yüce mesel,

- Her şeyi içine alan bir kudret,
- Her şeye şümüllü bir hikmet gibi hayret verici özelliklerdir. Böyle vasıflar, sadece Allah'a aittir.

Bundan muradın “lailâhe illallah” olduğunu söyleyenler, bununla vahdaniyet vasfını murat etmişlerdir.

Göklerde ve yerde olanlar, o en yüce sığata delâlet ederek ve onu konuşarak tavsifte bulunurlar.

“dir’Hakîm ,dir’Azîz ,O” وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

O Aziz’dir, imkân dairesinde olan bir şeyi yoktan yaratmak veya iâde etmekten aciz değildir, hepsine gücü yeter. Hakîm’dir, bütün fiilleri hikmetinin muktezası üzere cereyan eder.(7)

Dipnotlar:

(1) Yani, şeklen bir durumu haber vermek olmakla beraber, aslında emirdir.

(2) Konuşmak, hem sesli bir şekilde hem de hâl diliyle olabilmektedir. Sabah, akşam gibi vakitlerde âlemde meydana gelen değişikliklerin her biri, "hâl diliyle konuşan birer vahdaniyet şahididirler."

(3) Sad, 38/43.

(4) Ankebut, 29/43.

(5) Uyku için asıl vakit, gece vaktidir. Ama gün ortasında da yarım saat kadar uyumak (kaylule) çok faydalıdır, aynı zamanda sünnettir.

(6) Günümüzde gece mesaisinde çalışanlar, gündüz uyur, gece çalışırlar.

(7) Beydâvi, II, 754-759.